

LỊCH SỬ VÀ SỰ PHÁT TRIỂN CỦA NGÀNH SIÊU ÂM CHẨN ĐOÁN TẠI VIỆT NAM (1986-2016)

Nguyễn Quý Khoáng¹, Nguyễn Quang Trọng² (biên tập)

Tổ tiên chúng ta có dạy: “Uống nước nhớ nguồn”, “Ăn quả nhớ người trồng cây”. Chính vì thế mà nhân dịp Hội nghị Siêu âm toàn quốc lần đầu tiên, tôi xin phép được cùng quý anh chị em đồng nghiệp điểm lại các sự kiện đã đưa đến sự thành lập của ngành Siêu âm chẩn đoán tại Việt Nam cũng như sự phát triển cho đến bây giờ để biết và nhớ đến những bậc thầy và đàn anh, đàn chị đã đóng góp để chúng ta có những thành tựu như hiện nay.

I. LỊCH SỬ NGÀNH SIÊU ÂM CHẨN ĐOÁN TẠI VIỆT NAM

Tại Hà Nội, năm 1978, máy siêu âm đầu tiên là máy Holoscan do Pháp viện trợ cho GS. Tôn Thất Tùng, máy thô sơ và người làm siêu âm bụng đầu tiên là GS. Hoàng Kỳ với học trò đầu tiên là BS. Nguyễn Duy Huê, nay là giáo sư.

Tại Tp Hồ Chí Minh, năm 1985, GS. Bùi Sỹ Hùng, giám đốc Bệnh viện Phụ sản Từ Dũ đã nhận 1 máy Siêu âm Aloka do Pháp tặng để khám về Sản Phụ Khoa.

Năm 1985, bà Ursula Nguyễn đã tặng cho Bệnh viện tỉnh Khánh Hòa một máy Siêu âm 2D và năm 1989, bà cũng tặng cho Bệnh viện Đà Nẵng một máy siêu âm 2D khác.

Tại Huế, năm 1988, GS. Phạm Như Thế, giám đốc Bệnh viện Trung ương Huế đã nhận ra sự ích lợi của Siêu âm chẩn đoán nên dù trong điều kiện kinh tế khó khăn đã dùng máy xét nghiệm sinh hóa cũ từ nguồn viện trợ đi trao đổi với một bệnh viện

ở Nghệ An để lấy về một máy siêu âm xách tay cũ cũng từ nguồn viện trợ. BS. Huỳnh Thị Tuyết Tâm có đôi chút kinh nghiệm về Siêu âm trong thời gian đi học tại CHDC Đức được phân công thành lập phòng Siêu âm và chịu trách nhiệm chính.

Nhưng phải kể từ năm 1986, ngành Siêu âm Việt Nam mới thật sự được thành lập tại Việt Nam với sự đào tạo rất bài bản của các chuyên gia về Siêu âm Đức và Pháp do lời mời của Viện sĩ Dương Quang Trung, giám đốc Sở Y tế Tp.HCM kiêm Hiệu trưởng TTĐTCBYT Tp.HCM, nay là ĐHYK Phạm Ngọc Thạch:

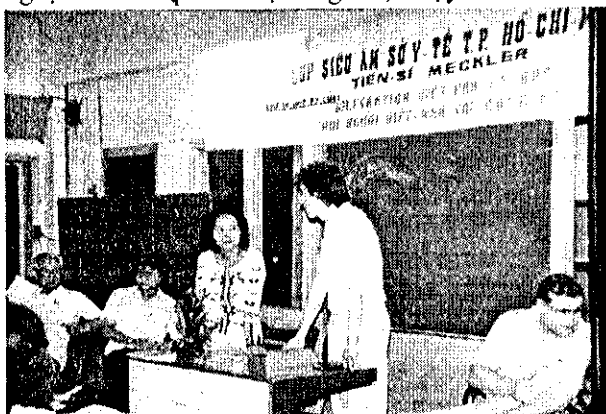
1. Năm 1986 TS. Ulrich Meckler, Chủ tịch Hội Siêu âm Tp. Frankfurt, CHLB Đức đến Tp.HCM mở khóa Siêu âm Bụng tổng quát đầu tiên cho 25 bác sĩ Việt Nam. Đi kèm theo ông có bà WEBER (Chủ tịch Hội hành động giúp đỡ Việt Nam - Hilfsaktion VN) và BS. Nguyễn Sỹ Huyền (Đại diện Hội người Việt Nam tại CHLB Đức) và 2 máy Kontron Sigma 1 của hãng Hyphens do Hội Hilfsaktion VN mua tặng. Lớp học được tổ chức tại khoa X Quang Bệnh viện Nhân Dân Gia Định, lần đầu tiên là tháng 4 năm 1986, lần thứ hai một năm sau với khóa học nâng cao (sau năm 1987, TS. U. Meckler chưa có dịp trở lại Việt Nam). Với 2 khóa học chỉ kéo dài vốn vẹn 4 tuần nhưng các bác sĩ Việt Nam đã học rất nhiều điều mới lạ, đây có thể nói là nền tảng cho sự phát triển của ngành Siêu âm chẩn đoán của Việt Nam sau này. Tài liệu giảng dạy về Siêu âm Bụng của TS. U. Meckler đã được

1. Bệnh viện An Bình;
2. Bệnh viện Pháp Việt

- Ngày nhận bài (Received): 10/12/2016; Ngày phản biện (Revised):
- Ngày đăng bài (Accepted): 02/01/2017
- Người phản biện:
- Người phản hồi (Corresponding author): Nguyễn Quý Khoáng
- Email: ngkhoang@gmail.com; ĐT: 0918070843

BS. Nguyễn Sĩ Huyền dịch từ tiếng Đức sang tiếng Việt để các học viên dễ theo dõi, từ cách khám siêu âm Bụng căn bản đến triệu chứng học siêu âm và chẩn đoán bệnh.

Năm 1988, BS. Phan Thanh Hải đã được mời qua Frankfurt để cùng với TS. U.Meckler đi dự Hội nghị Siêu âm quốc tế tại Lugano, Thụy Sĩ.

*Khai giảng lớp Siêu bụng khóa 1 năm 1986.
Từ trái sang phải: VS. Dương Quang Trung,
BS. Nguyễn Sĩ Huyền, BS LTK.Vân
(thông dịch viên), TS. Ulrich Meckler*

*TS U.Meckler và các BS dự khóa học
Siêu âm bụng đầu tiên năm 1986
tại Bệnh viện Nhân dân Gia Định*

*Một buổi giảng thực hành Siêu âm chẩn đoán bụng
của TS.U.Meckler*

2. Đồng thời với sự giúp đỡ của bác sĩ và các nhà từ thiện CHLB Đức, từ năm 1987 thành phố Grenoble, Cộng hòa Pháp, đã cử các bác sĩ Sản Phụ Khoa Pierre Gilg và Gilles Blache sang Việt Nam giảng dạy về Siêu âm Sản Phụ Khoa và Siêu âm Tiền sản tại Bệnh viện Phụ sản Từ Dũ và tại Trung tâm Đào tạo Tp.HCM. Năm 1989, BS. Marc Althuser cũng từ Grenoble sang dạy lớp Siêu âm Tim đầu tiên, rồi cứ cách vài năm, BS.Marc Althuser lại qua Việt Nam cùng với một số đồng nghiệp Pháp tổ chức hội nghị Việt-Pháp về Sản Phụ Khoa tại Bệnh viện Hùng Vương.

Hình trên: BS. Pierre Gilg (người thứ 5 tính từ bên phải) cùng VS. Dương Quang Trung (đứng bên trái BS. P.Gilg), GS. Bùi Sĩ Hùng (đứng ngoài cùng bên phải) và BS. Phan Thanh Hải (đứng ngoài cùng bên trái). Hình dưới: BS Pierre Gilg đang hướng dẫn việc khám siêu âm trên bệnh nhân.

Hình chụp tại cửa chính của TTCĐYK Medic năm 1989. Từ trái qua phải: BS. Phan Thanh Hải, BS. M.Althuser, BS. G.Blache, BS. Nguyễn Quý Khoáng

II. SỰ PHÁT TRIỂN CỦA NGÀNH SIÊU ÂM TẠI VIỆT NAM

Cuối khóa 2 năm 1987, BS. Phan Thanh Hải được bầu làm Chủ tịch Hội Siêu âm Tp. Hồ Chí Minh. Sang năm 1988, Hội Hilfsaktion VN gửi tặng cho Tp. Hồ Chí Minh bốn máy Siêu âm Kontron Sigma 20.

Năm 1989, Hội Hilfsaktion VN cử một kỹ sư người Đức đi cùng với BS. Phan Thanh Hải ra Bệnh viện Bạch Mai tặng 2 máy Siêu âm Kontron Sigma 1 cho Bệnh viện Bạch Mai và Bệnh viện Việt Đức ở Hà Nội đồng thời hướng dẫn thực hành trên các máy này.

Năm 1990, Hội này cũng tặng cho Bệnh viện Trung ương Huế và Bệnh viện Đà Nẵng mỗi nơi một máy Kontron Sigma 1 để khám cho bệnh nhân.

Vậy là hội Hilfsaktion VN đã giúp cho Nước ta một cách hết sức nhiệt tình và hiệu quả, đó là :

1. Về tri thức: cử TS U.Meckler qua Tp. Hồ Chí Minh 2 lần để giảng lý thuyết lẫn thực hành Siêu âm bụng tổng quát mức cơ bản và nâng cao.

2. Về vật chất: tặng cho các bệnh viện Tp. Hồ Chí Minh, Hà Nội và Huế một số máy siêu âm mới để các bác sĩ có thể thực hành và chẩn đoán cho bệnh nhân.

Sau 5 năm đầu, Tp. HCM đã có một đội ngũ BS siêu âm bụng tổng quát, Sản phụ khoa, Tim mạch tạm đủ để tổ chức các lớp siêu âm cho các thế hệ đàn em và học trò.

Ngành Siêu âm chẩn đoán đã lớn dần với sự nhân lên của các Bác sĩ Siêu âm trên toàn quốc cùng với sự đầu tư máy siêu âm của các bệnh viện công và tư tại tất cả các tỉnh, huyện khắp Việt Nam.

A. SỰ PHÁT TRIỂN NGÀNH SIÊU ÂM TẠI MIỀN NAM VIỆT NAM

Từ 25 bác sĩ siêu âm đầu tiên, nay số bác sĩ siêu âm đã lên đến vài ngàn. Từ 2 máy Siêu âm, nay số máy lên đến cả ngàn. Do đâu mà có những thay đổi này? Đó là nhờ công tác huấn luyện, nghiên cứu và báo cáo khoa học trong và ngoài nước, công tác đào tạo liên tục, tu nghiệp nước ngoài v...v. Thêm vào đó là các công ty ngoại quốc đã tổ chức những hội thảo để giới thiệu các loại máy siêu âm. Bộ Y tế và các Sở Y tế tỉnh- thành thấy được vai trò quan trọng của Siêu âm nên đã đầu tư cho các bệnh viện công mua các máy siêu âm từ 2D đến Doppler màu rồi 3D-4D. Giờ đây là các máy Siêu âm đàn hồi (Elastography) đang được chiếu cố. Ngoài ra có các bệnh viện và các phòng khám tư cũng được trang bị các máy siêu âm hiện đại để cạnh tranh với nhau. Siêu âm chẩn đoán đã trở thành một chuyên khoa mà nhiều bác sĩ, nhất là các bác sĩ trẻ mới ra trường đua nhau đăng ký học.

BS. Phan Thanh Hải khi được bầu làm Chủ tịch Hội Siêu âm Tp. HCM đang giữ chức Chủ nhiệm Bộ môn CĐHA Trung tâm Đào tạo, nay là ĐHYK Phạm Ngọc Thạch. Được sự chỉ đạo của TS. Dương Quang Trung, BS. Hải đã mở lớp Siêu âm tổng quát đầu tiên năm 1991, sáng thực tập tại một số bệnh viện trong thành phố, chiều học lý thuyết tại TTCĐYK Medic do một số BS học viên lớp của TS. U.Meckler giảng dạy. Giáo trình do mỗi giảng viên tự soạn dựa theo các bài giảng của TS. U.Meckler, các tài liệu trên Internet và sách Anh-Pháp.

1. Công tác huấn luyện Siêu âm chẩn đoán
(Từ lớp Siêu âm Medic-ĐHYK Phạm Ngọc Thạch đến lớp MEDIC-PNT-SAMSUNG Sono School)

Lớp Siêu âm Medic-T.T Đào tạo (ĐHYK Phạm Ngọc Thạch) có thể nói là lớp Siêu âm chẩn đoán đầu tiên trong nước, mỗi năm 1 khóa Siêu âm tổng

quát 3 tháng và 1 khóa Siêu âm Sản Phụ Khoa 2 tháng rưỡi, kéo dài liên tục từ năm 1991 đến 2013 nghĩa là tổng cộng đã có 23 khóa Siêu âm tổng quát và 19 khóa Siêu âm Sản Phụ Khoa. Mỗi khóa Siêu âm tổng quát có khoảng 200 học viên, còn khóa Siêu âm Sản Phụ Khoa thì khoảng 150 học viên.

Tuy nhiên đến đầu năm 2013, có một sự thay đổi lớn về cách đào tạo để nâng cao chất lượng các Bác sĩ siêu âm thay vì chạy theo số lượng, BS Giám đốc TT.CĐYK Medic đã hợp tác với ĐHYK Phạm Ngọc Thạch và Công ty Samsung thành lập lớp *Medic-PNT-Samsung Sono School*, mỗi năm mở liên tiếp 4 khóa Siêu âm: Bụng tổng quát, Sản Phụ Khoa, Mạch máu, Cơ Xương Khớp. Mỗi lớp *Medic-PNT-Samsung Sono School* chỉ tuyển tối đa 50 học viên. Công ty Samsung cung cấp 3 máy Siêu âm Doppler màu để các học viên có thể thực tập tại chỗ mà không phải đến các bệnh viện thực tập, nhờ đó họ được các Bác sĩ Siêu âm của TTYK Medic “cầm tay chỉ việc” ngay tại chỗ. Ngoài ra, công ty Samsung còn hỗ trợ học phí vào lễ bế giảng cho các học viên hoàn thành tốt khóa học.

2. Sinh hoạt chuyên môn tại TTCĐYK Medic

Từ khi thành lập TTCĐYK MEDIC đến nay, nghĩa là 26 năm, BS. Phan Thanh Hải luôn luôn quan tâm đến việc trau dồi chuyên môn cho các Bác sĩ, trước nhất là các Bác sĩ công tác tại Medic, kể đến là các Bác sĩ ở các đơn vị bạn muốn được cập nhật kiến thức. Để tiện việc thông báo cũng như trao đổi chuyên môn, BS. Phan Thanh Hải đã thành lập từ lâu một trang web với địa chỉ: www.medic.com.vn.

Gần đây, BS. Hải mở một cổng thông tin điện tử mới contact@medic.com cho các Bác sĩ, bệnh nhân và các đối tác để việc liên lạc và trao đổi được hữu hiệu hơn.

a. Chương trình EDU (CATION) MEDIC từ 2008-2016

BS. Hải đã tổ chức các buổi sinh hoạt chuyên môn hàng tuần, vào mỗi trưa thứ bảy, từ 13h đến 14h, ngoài ra còn tổ chức mỗi tối thứ năm, từ 19h đến 20h, vào tuần lễ thứ 2 cho khối Siêu âm và tuần lễ thứ 3 cho khối X Quang-CT-MRI. Hai tuần còn

lại dành cho khối Nội soi- Cận lâm sàng và Phòng khám.

b. MEDIC US (ULTRASOUND) TEACHING CASES

Tính đến ngày 3/12/2016 có 407 ca bệnh lý được đưa lên Website của TTCĐYK MEDIC có đối chiếu lâm sàng với kết quả điều trị và giải phẫu bệnh để mọi người, dù ở xa đều có thể học hỏi.

c. Nghiên cứu khoa học và tham gia các hội nghị khoa học

Mỗi bác sĩ làm về CĐHA nói chung và Siêu âm nói riêng phải luân phiên báo cáo mỗi tuần về những trường hợp hay hoặc khó mà mình đã gặp tại Medic để rút kinh nghiệm và để các đồng nghiệp đều học được. Ngay cả các bác sĩ ở Bệnh viện Bình An, Kiên Giang và Bệnh viện Medic Cà Mau cũng có thể theo dõi trực tiếp được các buổi sinh hoạt khoa học qua mạng và lâu lâu cũng tham gia báo cáo.

BS Giám đốc TT. CĐYK Medic cũng khuyến khích các bác sĩ đăng ký nghiên cứu các đề tài khoa học dài hạn để đi báo cáo trong nước hoặc quốc tế. Đã có không ít bác sĩ đi báo cáo hoặc đem “Poster” đến các hội nghị như WFUMB(1), AIUM(2), RSNA(3), ICR(4), ECR(5)... TTCĐYK Medic tìm các hãng máy Siêu âm tài trợ cho các báo cáo viên đi dự hội nghị hoặc chính Trung tâm Medic tài trợ. Một số bài nghiên cứu khoa học đã được đăng trong các tạp chí Y khoa trong nước hoặc quốc tế.

d. Phụ đạo về thực hành siêu âm tại TTCĐYK MEDIC

Để giúp cho các bác sĩ mới học về siêu âm chẩn đoán có thể khám bụng chuẩn, được sự khuyến khích của BS. Hải, BS. Khoáng đã hướng dẫn siêu âm cho tất cả các bác sĩ, không phân biệt các em đang học từ lớp nào: Medic, ĐHYK Phạm Ngọc Thạch, Bệnh viện ĐHYD Tp.HCM, Bệnh viện Chợ Rẫy, các tỉnh... mỗi chiều tối, từ 17h đến 19h tại phòng siêu âm lầu 1, TTCĐYK Medic. Đây chỉ là lớp phụ đạo, giúp nâng cao khả năng khám siêu âm Bụng và Sản Phụ Khoa, chứ không cấp chứng chỉ. Số học viên có thể từ vài người đến vài chục người tùy đợt. BS.Hải đã cho gắn một màn LCD lớn để

Bệnh viện Trung ương Huế

người ngồi xa cũng có thể nhìn thấy.

Cuối năm 2014, tôi lập trang web: www.cdhanqk.com để đưa các bài giảng về Chẩn đoán hình ảnh nói chung và Siêu âm chẩn đoán nói riêng mà tôi đã giảng trong 26 năm qua dưới dạng Power point. Cũng trong trang web của tôi có đăng hầu hết các bài giảng được biên soạn khá công phu và kỹ lưỡng của BS. Nguyễn Quang Trọng về Siêu âm mạch máu và Siêu âm Sản Phụ Khoa (BS.Trọng vừa là học trò vừa là BS dưới quyền của BS.Khoáng tại Bệnh viện An Bình, Tp.HCM). Trang web này, các đồng nghiệp và sinh viên có thể truy cập và tải bài giảng về để dùng vì không cần đăng nhập.

e. Lớp dạy giải phẫu (anatomy) bằng máy Siêu âm

Từ năm 2014, TT.CĐYK Medic hợp tác với ĐHYK Tân Tạo tại Long An (do GS. Bùi Duy Tâm, một Việt Kiều ở Hoa Kỳ nguyên là chủ nhiệm bộ môn Sinh hóa ĐHYK Saigon trước 1975, làm khoa trưởng) để mở một lớp đầu tiên trong nước dạy Giải phẫu học bằng máy Siêu âm. Người phụ trách là BS. Nguyễn Thiện Hùng, Trưởng Khoa Siêu âm TT.Medic và trước đây là giảng viên Bộ môn Giải phẫu của ĐHYD Tp.HCM. Mỗi sáng thứ bảy hàng tuần, có khoảng 100 sinh viên ĐHYK Tân Tạo đến dự lớp học này tại giảng đường lầu 5TT. CĐYK Medic. BS.Hùng đã lập một giáo trình và một Atlas về Giải phẫu qua kỹ thuật Siêu âm cho các sinh viên Y khoa Tân Tạo.

B. PHÁT TRIỂN NGÀNH SIÊU ÂM TẠI MIỀN BẮC

1. Siêu âm ở miền Bắc thực sự bắt đầu vào năm 1989 nhờ sự viện trợ 2 máy Kontron sigma 1 của hội Hilfsaktion CHLB Đức cho Bệnh viện Việt Đức và Bệnh viện Bạch Mai.

2. Về huấn luyện đào tạo:

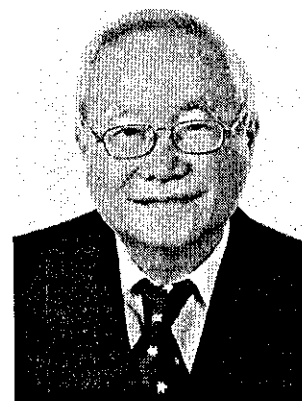
-**Lớp Siêu âm Bụng** thực sự được mở ở Hà Nội vào tháng 2 năm 1992 gồm 20 học viên, còn trước đây chỉ đào tạo theo phương pháp cầm tay chỉ việc.

- **Siêu âm Sản:** mở đầu là GS.Phan Trường Duyệt và BS. Vũ Quý Nhân, Bệnh viện Phụ Sản

trung ương với máy siêu âm Aloka thế hệ đầu tiên đơn giản.

- **Siêu âm Tim:** GS.Phạm Gia Khải mở lớp đào tạo năm 1992.

-Tổ chức quốc tế đầu tiên giúp đào tạo siêu âm tại Hà Nội là tổ chức *Médecins du Monde* của Pháp mà dẫn đầu là GS. Philippe Devred.

GS. Hoàng Kỳ, GS. Vũ Long, GS. Huế và các BS "Medecins du monde" cùng các bác sĩ học viên.

Hiện nay, tất cả các Bệnh viện Trung ương, hầu hết các Bệnh viện tỉnh và Bộ môn CDHA của các trường đại học đều có các khóa đào tạo siêu âm từ 3-4 tháng. Trong chương trình đào tạo sau đại học gồm: Định hướng Chuyên khoa, CK1, CK2, Nội trú, Cao học của các Bộ môn CDHA, bộ môn Sản Phụ Khoa, bộ môn Tim Mạch của các trường đại học Y đều có chứng chỉ đào tạo Siêu âm.

3. Siêu âm trong mổ được BV Việt Đức sử dụng từ năm 1995. Ngoài ra, tại các Bệnh viện Trung

ương và nhiều tuyến tỉnh đã có Siêu âm nội soi thực quản, dạ dày và Siêu âm nội soi trực tràng.

4. Hiện nay Siêu âm là chỉ định đầu tiên cho các thăm khám ổ bụng, thận-tiết niệu-sinh dục, sản phụ khoa, vú, tuyến giáp-vùng cổ, tim-mạch.

C. PHÁT TRIỂN NGÀNH SIÊU ÂM TẠI MIỀN TRUNG

1. Tại Huế

a. Năm 1990, BS. Nguyễn Phước Bảo Quân mới thực sự tìm tòi học hỏi Siêu âm tại TT. Medic Hòa Hảo trong thời gian từ 1990 đến 1992 dưới sự dìu dắt đầy tận tình của các Thầy Phan Thanh Hải và Nguyễn Quý Khoáng. Từ năm 2003, BS. Nguyễn Phước Bảo Quân được xem như người dẫn dắt ngành Siêu âm chẩn đoán tại Huế đến hôm nay sau khi được bổ nhiệm là Trưởng khoa Thăm dò chức năng Bệnh viện Trung ương Huế. Siêu âm được đẩy mạnh ở nhiều lĩnh vực khác như: Siêu âm Bụng tổng quát, SA Sản Phụ Khoa, SA Phần mềm Giáp Vú, SA Cơ Xương Khớp, SA Nội tạng (endorectal, endovaginal), Siêu âm trong mổ, SA dây thần kinh, SA nội soi, SA can thiệp trong các lĩnh vực khác nhau.

b. Năm 1995, Hội nghị chuyên ngành Siêu âm đầu tiên của cả nước được tổ chức tại Huế, qui tụ các thầy cô, đồng nghiệp trên 3 miền của đất nước làm việc trong lĩnh vực Siêu âm về tại Huế trình bày những kinh nghiệm, kỹ năng của cơ sở mình.

c. Năm 1995, Bộ môn chẩn đoán hình ảnh Đại Học Y Dược Huế bắt đầu đưa môn học Siêu âm chẩn đoán vào chương trình giảng dạy cho sinh viên và BS sau đại học.

d. Năm 1999, Bệnh viện trường Đại học Y Dược Huế triển khai máy siêu âm trong thực hành lâm sàng hàng ngày để khám chữa bệnh cũng như hướng dẫn giảng dạy thực hành.

Đến nay, Siêu âm chẩn đoán là phương tiện cơ bản trong tất cả các cơ sở Y tế công lập từ tuyến cơ sở đến tuyến trung ương cũng như tại các cơ sở Y tế tư nhân (phòng mạch tư) trên địa bàn tỉnh.

PGS. Nguyễn Phước Bảo Quân cùng các học viên trong lễ bế giảng lớp Siêu âm

2. Tại Khánh Hòa

Năm 1985, Bệnh viện Phú Khánh (nay là BV tỉnh Khánh Hòa) nhận được một máy Siêu âm (mà lúc đó không ai biết là máy gì) từ bà Ursula Nguyễn (người Đức, ở Berlin, con dâu BS. Nguyễn Thạch ở Nha Trang).

Chị Ursula Nguyễn và hội giúp đỡ Y tế Tây Berlin đã viện trợ trang thiết bị siêu âm, nội soi cho khoa ngay từ những ngày đầu mới thành lập khoa.

BS. Nguyễn Ngọc Hiền và BS. Nguyễn Văn Chi được BS. Phan Thanh Hải hướng dẫn sử dụng máy này khi BS. Hải được mời ra bệnh viện tỉnh Khánh Hòa năm 1986. Sau đó hai BS đã vào Tp. Hồ Chí Minh dự lớp Siêu âm nâng cao do TS. U. Meckler giảng dạy vào tháng 7 năm 1987. BS. Hiền đã có nhiều công trình nghiên cứu về Siêu âm sỏi mật, áp xe gan, u vú... và đã báo cáo tại Khánh Hòa cũng như tại nhiều tỉnh trong nước: Đắk Lắk, Lâm Đồng, Hậu Giang, Đồng Tháp.

Bệnh viện Trung ương Huế

3. Tại Đà Nẵng

a. Phát triển

Năm 1989, bà Ursula Nguyễn tặng máy Siêu âm ADR cho Bệnh viện Đà Nẵng.

Năm 1990, bà Weber chủ tịch Hội Hành động giúp đỡ Việt Nam của CHLB Đức viện trợ một máy Kontron Sigma 1 với 2 đầu dò Sector và Linear.

Năm 1995, thành lập Chi hội Siêu âm Quảng Nam - Đà Nẵng với 40 hội viên.

Năm 1996: TP Đà Nẵng trực thuộc trung ương, Hội đổi tên Hội Siêu âm TP Đà Nẵng nhưng các hội viên Quảng Nam vẫn tham gia sinh hoạt.

Năm 2011: Hội có trên 300 hội viên (đăng ký qua email) và tại thành phố Đà Nẵng có hơn 100 máy siêu âm trong đó khoảng có 10 máy siêu âm 3D-4D.

b. Nghiên cứu khoa học

- Một đề tài báo cáo quốc tế *International Congress of Radiology* tại Singapore năm 1994: Siêu âm chẩn đoán Giun chui ống mật.

- Hai đề tài báo cáo *Hội nghị Điện Quang và Y học hạt nhân toàn quốc*.

- 12 đề tài vừa báo cáo vừa đăng ký yếu tại *Hội nghị khoa học TP. Đà Nẵng và Đại học Y Huế*.

c. Phát hành tạp chí để phổ biến kiến thức về Siêu âm:

- Tạp chí "*Siêu âm ngày nay*" phát hành báo giấy lưu hành nội bộ 15 năm, mỗi năm 4-6 số, tổng cộng xuất bản 60 số, trung bình 300 số mỗi kỳ, phát miễn phí.

- Năm 2004, ngoài báo giấy, phát hành báo điện tử file PDF qua website: www.hoisieulam.webs.com, hội viên khắp nước và bạn đọc thế giới có thể download về máy tính.

- Từ năm 2011, không còn phát hành báo giấy do không còn kinh phí tài trợ nên chuyển qua phát hành bản điện tử file PDF và duy trì trang web.

d. Huấn luyện đào tạo

Tổng số học viên trung bình một lớp khoảng 30 BS nên tính đến năm 2011, có gần 400 BS đã được đào tạo Siêu âm bụng tổng quát cho Quảng Nam, Đà Nẵng và các tỉnh miền Trung, Tây Nguyên.

III. BÀN LUẬN

A. NHỮNG ĐIỀU MÀ NGÀNH SIÊU ÂM VIỆT NAM ĐÃ LÀM ĐƯỢC

Trên đây là sơ nét về lịch sử hình thành và sự phát triển của ngành Siêu âm Việt Nam trong 30 năm qua. Khách quan mà nói, thành quả mà ngành Siêu âm Việt Nam có được hôm nay không thể thiếu công sức trên toàn quốc của rất nhiều cơ sở giáo dục, các bệnh viện, các bác sĩ đi tu nghiệp ở nước ngoài...

1. Về phần huấn luyện Siêu âm chẩn đoán ngoài TT.CĐYK Medic

Chưa kể đến những hoạt động giảng dạy mà trường ĐHYK Hà Nội, ĐHYK Huế và một số tỉnh, tại Tp. Hồ Chí Minh còn có những lớp Siêu âm Thực hành Bụng tổng quát tại ĐHYK Phạm Ngọc Thạch, các lớp Siêu âm Bụng, Siêu âm Mạch máu tại Bệnh viện Chợ Rẫy, Bệnh viện ĐHYD Tp.HCM, cũng như lớp Siêu âm Tim tại Viện Tim và tại Bệnh viện Chợ Rẫy... Ngoài ra, không thể không nhắc đến các lớp đào tạo liên tục (CME) về Phổi, Tiêu hóa, Nhi, Thần kinh, Cơ Xương Khớp... mà Hội CĐHA Tp.HCM đã tổ chức rất tốt trong vài năm gần đây cũng như những hội nghị CĐHA Tp.HCM mở rộng hàng năm. Còn ở cấp toàn quốc thì Hội Điện Quang và YHHN Việt Nam đã tổ chức cứ mỗi 3 hoặc 4 năm một lần hội nghị Việt - Pháp với nhiều GS và BS quốc tế tham dự. Thêm vào đó, còn có các hội thảo của các công ty như GE, Siemens, Samsung-Medison, Philips, Toshiba, Hitachi-Aloka... đã giúp cập nhật kiến thức cho các bác sĩ CĐHA nói chung và Siêu âm nói riêng.

Tuy nhiên, vấn đề chính là phải làm sao nâng cao chất lượng của các bác sĩ Siêu âm bằng cách tăng các giờ thực hành như ở các lớp *Medic-PNT-Samsung Sono School* cũng như tổ chức các lớp Siêu âm nâng cao với những chủ đề cụ thể (Siêu âm Doppler mạch máu não, Siêu âm Đàn hồi, Siêu âm Cơ-xương-khớp...) và thời gian huấn luyện ngắn ngày để các bác sĩ đang bận công tác tại các bệnh viện công hay tư có thể tham gia được.

2. Về các bác sĩ đi tu nghiệp ở nước ngoài:

Từ năm 1995 đến nay, trong toàn quốc đã có cả trăm bác sĩ đi tu nghiệp về Chẩn đoán hình ảnh ở nước ngoài, nhất là tại Pháp theo diện “*đi làm nội trú*” (FFI) cấp 1 với chứng chỉ đào tạo chuyên khoa (AFS= Attestation de formation spécialisée) rồi cấp 2 với chứng chỉ đào tạo chuyên khoa sâu (AFSA= Attestation de formation spécialisée approfondie). Ngoài ra, có một số bác sĩ Việt Nam được mời làm *Giảng sư thỉnh giảng (Maitre de conférences invité)* hoặc *Phó giáo sư (Professeur associé)*. Chính lực lượng các bác sĩ này, khi trở về nước, đã trở thành những giảng viên về Chẩn đoán hình ảnh, trong đó có Siêu âm và đã làm cho trình độ của ngành Siêu âm Việt Nam được nâng cao hơn.

3. Về công tác dịch thuật và soạn sách tiếng Việt về Siêu âm:

Ngoài những giáo trình được đánh máy vi tính kèm theo hình và đóng thành tập của các lớp Siêu âm Bụng tổng quát, Sản Phụ Khoa, Mạch máu và Cơ Xương Khớp tại TT.CĐYK Medic mà chúng tôi dự kiến có thể in thành sách sau này, đã có một số BS CDHA trong toàn quốc dịch sách của nước ngoài và soạn sách tiếng Việt về Siêu âm để phổ biến rộng rãi cho các đồng nghiệp và sinh viên Y Khoa. Sau đây là một số sách cùng tác giả tôi biết rõ:

a. *Về dịch thuật:* Thạc sĩ Võ Tấn Đức (nay là Tiến sĩ) cùng cộng sự tại Bộ môn CDHA Đại học Y khoa Tp HCM đã dịch quyển “*Siêu âm Chẩn đoán*” của Rumack, Hoa Kỳ năm 2006 (chia làm 2 bộ).

b. *Về soạn sách Siêu âm tiếng Việt:*

- GS. Phan Trường Duyệt tại Hà Nội đã xuất bản quyển sách: “*Kỹ thuật Siêu âm và ứng dụng trong Sản Phụ khoa*” năm 1999.

- GS. Phạm Minh Thông tại Hà Nội cũng xuất bản quyển sách: “*Siêu âm Doppler màu*” năm 2012.

- BS. Nguyễn Phước Bảo Quân (nay là PGS.TS) tại Bệnh viện Trung ương Huế, soạn quyển “*Siêu âm Bụng tổng quát*” đã được tái bản lần 2 năm 2008 và vài năm gần đây, quyển “*Siêu âm Doppler màu*” (chia làm 2 bộ).

- BS. Đỗ Danh Toàn cùng cộng sự tại Bệnh viện Hùng Vương, Tp.HCM soạn 2 quyển: “*Siêu âm Sản khoa Thực hành*” năm 2008 và “*Siêu âm Phụ khoa Thực hành*” đã được tái bản lần 4 năm 2014.

4. Về việc ra tạp chí Siêu âm

Nói về nguyệt san Siêu âm tại Việt Nam thì công đầu là của chi hội Siêu âm Đà Nẵng mà chủ tịch là BS. Lê Quang Thông. Báo này đã được xuất bản từ năm 1995, mỗi tháng một lần và được phát miễn phí cho các bác sĩ Siêu âm ở mọi miền của Tổ quốc. TTCĐYK Medic đóng góp nhiều bài cho tạp chí này, nhất là BS. Nguyễn Thiện Hùng và BS. Võ Nguyễn Thục Quyên.

B. NHỮNG ĐIỀU MÀ NGÀNH SIÊU ÂM VIỆT NAM CHƯA LÀM ĐƯỢC NHIỀU SẼ LÀM ĐƯỢC TRONG TƯƠNG LAI

Năm 1993, Hội Chẩn Đoán Hình ảnh Tp. HCM được thành lập dưới sự chỉ đạo của Hội Điện Quang và Y học hạt nhân Việt Nam. Từ ngày đó, Hội Siêu âm chẩn đoán Tp.HCM được sát nhập vào hội CDHA Tp.HCM và không còn hoạt động độc lập nữa.

Chính điều này là một nhược điểm vì ở các nước Đông Nam Á và ở các nước Âu Mỹ, có các hội Siêu âm riêng của từng quốc gia như AIUM của Hoa Kỳ riêng biệt với RSNA, WFUMB của quốc tế riêng biệt với ICR. Các hội Siêu âm này hoạt động hoàn toàn độc lập với hội CDHA nước đó, có tiếng nói ngang hàng với các hội CDHA này. Chính vì thế mà cách đây gần 20 năm, Chủ tịch Hội Siêu âm Nhật Bản đã qua Việt Nam làm việc với BS. Phan Thanh Hải để hợp tác khoa học và giúp cấp học bổng về Siêu Âm cho các BS trẻ. Tuy nhiên, khi được biết là Hội Siêu âm Tp. Hồ Chí Minh không còn hoạt động riêng biệt nữa thì ông lấy làm tiếc, không hợp tác nữa.

Nhưng nay, Chi hội Siêu âm Việt Nam đã được thành lập vào ngày 18 tháng 8 năm 2016 nên việc hợp tác với các Hội Siêu âm Quốc tế sẽ phát triển để dàng trong tương lai.

*Thành lập Chi hội Siêu âm Việt Nam
nhân Hội nghị Điện quang và YHHN lần thứ 18
tại Đà Nẵng ngày 18 tháng 8 năm 2016*

Thành phần Ban thường vụ khóa đầu tiên của Chi hội Siêu âm Việt Nam bao gồm:

- PGS.TS. Nguyễn Phước Bảo Quân: Chủ tịch.
- PGS.TS. Trần Văn Riệp: Phó chủ tịch.
- Ths.BS. Hà Tổ Nguyên: Phó chủ tịch.
- BS.CKI. Nguyễn Quang Trọng: Tổng thư ký.
- Ths.BS. Vũ Hải Thanh: Ủy viên thường trực.

IV. KẾT LUẬN

Từ một chuyên khoa chưa có mặt tại Việt Nam cách đây 30 năm, giờ đây Siêu âm chẩn đoán đã phát triển mau chóng trên khắp cả nước, chúng ta không thể quên ơn những ân nhân trong Y khoa đã giúp thành lập và phát triển ngành này:

- Những vị ở trong nước đã tạo cầu nối cho Siêu âm chẩn đoán được đưa vào Việt Nam như GS. Tôn Thất Tùng, GS. Bùi Sỹ Hùng, GS. Hoàng Kỳ, GS. Phạm Như Thế và nhất là Viện sĩ Dương Quang Trung.

- Những vị ở nước ngoài đã đến giúp cho ngành Y tế Việt Nam như BS. Nguyễn Sỹ Huyền và nhất là bà Weber và bà Ursula Nguyễn.

- Những vị Thầy đã dạy những bài cơ bản và nâng cao về Siêu âm bụng tổng quát (TS. Ulrich Meckler), về Sản Phụ khoa (BS. Pierre Gilg, BS Gilles Blache), về Tim mạch (BS. Marc Althuser).

- Những Thầy, đàn anh, đàn chị và đồng nghiệp đã góp phần trong việc truyền bá môn Siêu âm chẩn

đoán mà tôi xin phép được lấy một người đại diện cho mỗi miền của Đất nước: BS. Phan Thanh Hải (miền Nam), GS. Nguyễn Duy Huê (miền Bắc), PGS. Nguyễn Phước Bảo Quân (miền Trung).

Tổ tiên chúng ta có nói câu: *“Con hơn Cha là nhà có phúc”*, tôi xin dựa vào lời các cụ để nói rằng: *“Trò hơn Thầy là phúc Nước nhà”*. Chính vì thế mà chúng tôi nghĩ, để có thể phát triển ngành Siêu âm chẩn đoán hầu phục vụ bệnh nhân tốt nhất, chúng ta không quên việc giảng dạy cho các thế hệ trẻ cũng như trau dồi liên tục các kiến thức mới. *“Tre già thì măng mọc”*, lời Tổ tiên nhắc nhở chúng ta không quên đào tạo một lớp kế thừa mới cho từng thời kỳ.

Chân thành cảm ơn:

- BS. Phan Thanh Hải và BS. Nguyễn Thiện Hùng đã cung cấp cho tôi một số hình ảnh và thông tin để tôi có thể hoàn thành được bài báo cáo này.

- GS. Nguyễn Duy Huê và PGS. Nguyễn Phước Bảo Quân đã gửi cho tôi một số thông tin về sự thành lập và phát triển của ngành Siêu âm tại miền Bắc và miền Trung.

- BS. Nguyễn Ngọc Hiền và BS. Lê Quang Thông đã cung cấp cho chúng tôi nhiều thông tin và hình ảnh quý giá để bổ sung cho bài báo cáo này.

Thành phố Hồ Chí Minh, ngày 14 tháng 12 năm 2016

BS. Nguyễn Quý Khoáng

Chú thích:

1. WFUMB (World Federation for Ultrasound in Medicine and Biology - Hiệp hội Siêu âm thế giới; 2. AIUM (American Institute of Ultrasound in Medicine - Viện Siêu âm Hoa Kỳ; 3. RSNA (Radiological Society of North America - Hội Chẩn đoán hình ảnh Bắc Mỹ; 4. ICR= International Congress of Radiology - Hội nghị Chẩn đoán hình ảnh quốc tế; ECR (European Congress of Radiology - Hội nghị Chẩn đoán hình ảnh Châu Âu).

**Bài viết này đã được Bs. Nguyễn Quang Trọng biên tập cho phù hợp để đăng trên kỷ yếu hội nghị, bài nguyên văn với đầy đủ hình ảnh hơn sẽ đăng tải trên trang web của Chi hội Siêu âm Việt Nam: www.sieuanvietnam.vn hoặc www.vietnamultrasound.vn.*